

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia II (2010)

Ryszard Ślęczka

Dzieje szkolnictwa i myśli pedagogicznej w badaniach naukowych i publikacjach pracowników Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie w latach 1987–1995

W latach 1987–1995 w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie prowadzono systematyczne badania naukowe nad dziejami szkolnictwa i myśli pedagogicznej. Prezentowane były one w licznych publikacjach krajowych i zagranicznych. Organizowała je i prowadziła Katedra Historii Oświaty i Wychowania, która w uczelni stała się głównym ośrodkiem studiów nad dziejami oświaty i myśli pedagogicznej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem Małopolski od XV do XX w.¹ Podejmowano bardzo szeroką problematykę obejmującą dzieje polskiej historiografii oświatowo-pedagogicznej, metodologię badań historycznooświatowych oraz teoretycznych podstaw dydaktyki historii i wychowania obywatelskiego². Chętnie wybierano problemy badawcze z szeroko rozumianej tematyki dziejów szkolnictwa, nauki i myśli pedagogicznej, która stanowiła kontynuację prowadzonych wcześniej prac.

Zygmunt Ruta w omawianym okresie zainteresowania naukowe skupiał wokół kwestii historycznooświatowych od XV do końca XX w. Zaprezentował je w formie artykułów, wydawnictw książkowych oraz prac zbiorowych. W jego dorobku naukowym odnotować możemy monografię *Prywatne szkoły średnie ogólnokształcące w Krakowie i województwie krakowskim w latach 1932–1939* (1990). Był również współautorem oraz redaktorem naukowym prac zbiorowych i opracowań historycznych: Bochni, Dąbrowy Tarnowskiej, Nowego Sącza (t. III), Tarnowa, gminy Wierzchosławice. Do ciekawych publikacji, które ukazały się pod jego redakcją, zaliczyć należy pozycję *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w latach 1982–1996* (1996) i wydawnictwo źródłowe dokumentujące działalność WSP w Krakowie *Źródła do dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie*, t. III (1996, opracowane wspólnie z Janem Krukowskim³).

¹ Z. Ruta, *Katedra Historii Oświaty i Wychowania*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w latach 1982–1996*, pod red. Z. Ruty, Kraków 1996, s. 167–174.

² J. Kałużny, *Badania naukowe i współpraca z zagranicą*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna...*, s. 355–373.

³ Bibliografia prac Z. Ruty zob. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, Prace z Historii Oświaty i Wychowania” 1994, z. 174, s. 17–26 i *Bibliografia publikacji pracowników*

Badawcze zainteresowania Czesława Majoroka koncentrowały się wokół dziejów wychowania i myśli pedagogicznej od XVIII do XX w., teoretycznych problemów dydaktyki historii, programów i podręczników okresu Komisji Edukacji Narodowej oraz metodologicznych podstaw badań historycznooświatowych⁴. Zajmował się on także biografistyką pedagogiczną i reformą systemu edukacji narodowej w XX w. Wśród opublikowanych prac monograficznych na szczególną uwagę zasługuje *Historia utylitarna i erudycyjna. Szkolna edukacja historyczna w Galicji 1772–1818* (1990). Ważne dla badań nad historią edukacji były pozycje: *Przewyciężanie diaspory. Współczesne tendencje w rozwoju historii wychowania* (1987), *Współczesna koncepcja historii wychowania jako nauki* (wspólnie z J. Dybcem 1989), *Innowacje pedagogiczne jako przedmiot badań historii wychowania* (1991) i *Glosa do rozważań o historii wychowania* (1993). Wiele prac opublikował zagranicą⁵. W badaniach nad dziejami szkolnictwa i myśli pedagogicznej pod zaborem austriackim skupiał się na dziejach edukacji elementarnej oraz kształceniu nauczycieli. Wszystkie te rozprawy oparte zostały na solidnej podstawie źródłowej, dzięki czemu mają dużą wartość poznawczą i metodologiczną. Obok problematyki galicyjskiej, zainteresowania Cz. Majoroka skupiały się na kwestiach dydaktyczno-wychowawczych w szkolnictwie elementarnym i średnim oraz świadomości historycznej w społeczeństwie.

W ramach indywidualnych badań opracowanych zostało kilka tematów. Warto wspomnieć, że w roku poprzedzającym analizowany okres Jan Krukowski wydał interesującą i obszerną książkę dotyczącą dziejów krakowskiego szkolnictwa parafialnego noszącą tytuł: *Z dziejów szkolnictwa parafialnego Krakowa w okresie odrodzenia* (1986)⁶. Praca ma charakter źródłowy i wnosi wiele nowych ustaleń do dziejów szkolnictwa parafialnego tej doby. Problematyka badawcza, którą zajmował się Jan Krukowski, była bardzo szeroka i obejmowała kwestie historii wychowania w pracach magisterskich napisanych przez studentów WSP w Krakowie, ocenę znaczenia wykształcenia wśród mieszczan Kazimierza oraz zagadnienia związane z krakowskim budownictwem szkolnym i dziejami szkolnictwa kilku miast małopolskich. W 1987 r. ukazała się książka Wacława Marmona pt. *Lokalizacja przestrzenna*

Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie 1986–1995, red. I. Burkot, Kraków 1996, s. 513–515.

⁴ E. Piotrowska, R. Zając, *Bibliografia prac Profesora Czesława Majoroka za lata 1967–2002*, [w:] *W służbie szkoły i nauki*, pod red. Z. Ruty i R. Ślęczki, Kraków 2003, s. 18–37; zob. także *Bibliografia publikacji pracowników...*, s. 371–376.

⁵ Cz. Majorek, *Seeking progression in teaching the history of education: the significance of the course introductory section*, [in:] *Working papers and draft papers for Meeting of the Standing Working Group on History of Education as a Field of Research and Teaching*, ed. by P. Sola, Barcelona 1992, s. 143–161; idem, *Classics and sciences: imbalance and balance in the nineteenth century Polish grammar school curricula*, [in:] *Aspects of antiquity in the history of education*, ed. by F.P. Hager [et al.], Hildesheim 1992, s. 183–189; idem, *Haupttendenzen in der Entwicklung des Bildungswesens in Galizien zur Zeit der Autonomie*, [in:] *Galizien um die Jahrhundertende: politische, soziale und kulturelle Verbindungen mit Österreich*, hrsg. K.-H. Mack, München–Wien 1990 s. 69–79; idem, *Stanisław Żarański und sein Studium der Pädagogik in Wien in den Jahren 1849–1855*, [in:] *Polen in alten Österreich: Kultur und Politik*, hrsg. W. Leitsch, S. Trawkowski, Wien–Köln 1993 s. 79–84.

⁶ Pełny wykaz publikacji J. Krukowskiego zob. *Bibliografia publikacji pracowników...*, s. 321–323.

faktów w nauczaniu historii (1987), w której podsumował badania prowadzone w środowisku szkolnym i przedstawił własne doświadczenia z pracy dydaktycznej z wykorzystaniem mapy na lekcjach historii⁷. Dziejami szkolnictwa i myśli pedagogicznej polskiej w okresie zaborów zajmował się Andrzej Kliś. Koncentrował się on na roli i znaczeniu poszczególnych pedagogów i nauczycieli w miejskim i wiejskim środowisku wychowawczym Galicji⁸. Wyniki tych badań opublikował między innymi w artykule: *Ideał wychowania moralnego w Galicji. Poglądy Stanisława Żarańskiego* (1987) i *Teoria pedagogiczna w Galicji w początkach jej autonomii* (1989). Dzięki Wydawnictwu Instytutu Historii i Nauk PAN w Warszawie wydał swoją książkę Jan Ryś pt. *Szkolnictwo parafialne w miastach Małopolski w XV wieku* (1995)⁹. Niemal równolegle J. Ryś interesował się dziejami wychowania i szkolnictwa wojskowego w okresie staropolskim w kontekście przemian zachodzących w szkolnictwie europejskim. W tym samym roku ukazała się również ciekawa książka W. Marmona pt. *Krakowskie środowisko historyczne w latach 1918–1939* (1995), w której autor przedstawił zainteresowania twórcze szerokiej grupy historyków zajmujących się dziejami politycznymi, społeczno-gospodarczymi, historią państwa i prawa, oświaty i kultury oraz Kościoła i religii¹⁰. W kilku artykułach przedstawił swoje badania nad szkolnictwem podstawowym i zawodowym Ryszard Ślęczka, podsumowując w ten sposób kilkuletnią pracę badawczą nad rozwojem krakowskiego szkolnictwa. Drukiem ukazało się *Szkolnictwo podstawowe Krakowa w latach 1945–1961* (1989) i *Szkolnictwo zawodowe miasta Krakowa w latach 1945–1951* (1993)¹¹. Na uwagę zasługują również badania w zakresie studiów teoretycznych metodologii historii wychowania. Cz. Majorek opublikował z tego zakresu artykuł pt. *Metoda porównawcza w badaniach historyczno-dydaktycznych* (1989)¹².

W zgodzie z głównym nurtem badawczym pozostawały badania zespołowe, które obejmowały cztery projekty naukowe. Były to: nauka i edukacja w rozwoju narodu i państwa polskiego, koordynowany przez Instytut Historii Nauki Oświaty

⁷ Bibliografia prac W. Marmona opracowana została przez E. Piotrowską i R. Zając, *Bibliografia prac dra hab. prof. AP Wacława Marmona*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia I” 2005, z. 29, s. 5–12; zob. także *Bibliografia publikacji pracowników...*, s. 383–385.

⁸ Pełny wykaz publikacji A. Klisia zob. *Bibliografia publikacji pracowników...*, s. 282–283.

⁹ J. Ryś, *Szkolnictwo parafialne w miastach Małopolski w XV wieku*, Warszawa 1995; pełny wykaz publikacji J. Rysia zob. *Bibliografia publikacji pracowników...*, s. 516–517.

¹⁰ W. Marmon, *Krakowskie środowisko historyczne w latach 1918–1939*, Kraków 1995.

¹¹ R. Ślęczka, *Szkolnictwo podstawowe Krakowa w latach 1945–1961*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace z Historii Oświaty i Wychowania” 1989, z. 131, s. 157–176; idem, *Szkolnictwo zawodowe miasta Krakowa w latach 1945–1951*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace z Historii Oświaty i Wychowania” 1993, z. 153, s. 167–187; idem, *Krakowskie szkolnictwo zawodowe w latach 1951–1956*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace z Historii Oświaty i Wychowania” 1994, z. 174, s. 241–247.

¹² Cz. Majorek, *Metoda porównawcza w badaniach historyczno-dydaktycznych*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Historia” 1989, nr 23, s. 33–41.

i Techniki PAN w Warszawie, środowisko historyczne II Rzeczypospolitej, temat prowadzony przez Uniwersytet Wrocławski, problem resortowy Grunwald w działalności i publicystyce socjalistycznej Galicji, realizowany wspólnie z Uniwersytetem Warszawskim oraz własny temat – studia historyczne w Polsce¹³.

Wraz z zespołem dydaktyków Instytutu Historii podjęto studia nad wybranymi zagadnieniami z dydaktyki historii i dydaktyki historii wychowania, których głównymi inicjatorami byli Cz. Majorek i W. Marmon. Czesław Majorek wraz z Jerzym Maternickim i Adamem Suchońskim wydał podręcznik do dydaktyki historii¹⁴, natomiast Waław Marmon był autorem kilku artykułów o wykorzystaniu mapy w nauczaniu historii, edukacji historycznej i obywatelskiej oraz lokalizacji przestrzennej w nauczaniu historii¹⁵.

Wyniki działalności naukowo-badawczej od kilku lat systematycznie publikowane były w wydawanym przez Katedrę „Roczniku Naukowo-Dydaktycznym” w serii „Prace z Historii Oświaty i Wychowania”. W kolejnych zeszytach zamieszczone zostały publikacje przedstawiające prace naukowo-badawcze naszego i ogólnopolskiego środowiska historyków i historyków wychowania. W wydawanym czasopiśmie przyjęto określoną strukturę obejmującą w części pierwszej rozprawy i artykuły, a w drugiej sprawozdania i recenzje. Z pozycji zasługujących na uwagę wymienić należy artykuły W. Marmona o szkolnictwie powszechnym, zawodowym i kształceniu nauczycieli w Nowym Sączu w okresie międzywojennym¹⁶, J. Rysia, Z. Ruty o koloniach akademickich i szkołach podwydziałowych w Białej Podlaskiej w XVI–XVIII w.¹⁷, J. Krukowskiego *Wolfgang Ratke w Polsce, przegląd polskiego piśmiennictwa* (1989) oraz A. Klisia *Z dziejów galicyjskiej myśli pedagogicznej. Zygmunt Sawczyński 1826–1893* (1994).

Część wyników badań naukowych publikowano w „Roczniku Komisji Nauk Pedagogicznych” wydawanym przez Komisję Nauk Pedagogicznych PAN Oddział w Krakowie, którego redaktorem był Zygmunt Ruta, a sekretarzem naukowym Jan Krukowski. Rocznik informował o głównych kierunkach prac naukowo-badawczych krakowskiego środowiska pedagogów i historyków edukacji. W. Marmon pisał tutaj o kształtowaniu się u młodzieży szkolnej umiejętności lokalizacji przestrzennej

¹³ W. Marmon, *Polska Partia Socjalno-Demokratyczna Galicji i Śląska Cieszyńskiego wobec uroczystości grunwaldzkich 1902 roku w Krakowie*, [w:] *Tradycja grunwaldzka*, pod red. J. Maternickiego, cz. IV, Warszawa 1990, s. 54–58.

¹⁴ Cz. Majorek, J. Maternicki, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1993; był też współautorem podręcznika pt. *Metodyka nauczania historii w szkole podstawowej*, Warszawa 1988.

¹⁵ W. Marmon, *Mapa jako pomoc dydaktyczna w polskiej teorii nauczania historii w drugiej połowie XIX i początkach XX wieku*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace Historyczne” 1987, z. 109, s. 241–250.

¹⁶ W. Marmon, *Z dziejów szkolnictwa zawodowego i pedagogicznego w Nowym Sączu w latach 1918–1939*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace z Historii Oświaty i Wychowania” 1993, z. 153, s. 133–150; idem, *Szkolnictwo powszechne nowosądeckie w okresie międzywojennym (1918–1939)*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace z Historii Oświaty i Wychowania” 1994, z. 174, s. 209–219.

¹⁷ Z. Ruta, J. Ryś, *Kolonia akademicka i szkoła podwydziałowa w Białej Podlaskiej w XVI–XVIII wieku*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace z Historii Oświaty i Wychowania” 1993, z. 153, s. 57–121.

obszarów historycznych¹⁸, J. Ryś przedstawił genezę i rozwój szkolnictwa nowokorczyńskiego do końca XV w.¹⁹, natomiast A. Kliś teorię pedagogiczną w Galicji w początkach jej autonomii²⁰.

Niemal równolegle prowadzone były intensywne badania w dziedzinie historii regionalnej dotyczące głównie miast Małopolski. Ukazały się obszerne i rzetelnie naukowo opracowane monografie miast: Bochni, Dąbrowy Tarnowskiej, Jaworzna, Krynicy, Nowego Sącza, Siewierza, Tarnowa, Trzebini, Wierzchosławic²¹. Redaktorami bądź współredaktorami tych prac byli Z. Ruta i F. Kiryk z Instytutu Historii WSP w Krakowie. Opracowano w nich między innymi dzieje szkolnictwa, oświaty i kultury w okresie staropolskim, podczas II wojny światowej i po 1945 roku²². J. Ryś i R. Ślęczka brali udział w badaniach regionalnych dotyczących dziejów oświaty w Limanowej w okresie międzywojennym i po II wojnie światowej. Była to kontynuacja rozpoczętych wcześniej prac, w których uczestniczył jeszcze W. Marmon. Przygotowany tekst został zamieszczony w monografii *Limanowa* (t. I, pod red. F. Kiryka, 1999, t. II, pod red. T. Biedronia, 2002), w którym znalazło się omówienie rozwoju wszystkich typów szkół na terenie miasta, działalności instytucji kulturalno-oświatowych oraz dziejów nauczycielskiego ruchu związkowego ZNP i „Solidarności”.

Ważnym nurtem w badaniach prowadzonych przez pracowników Katedry była wspomniana już biografistyka historycznooświatowa. W tej dziedzinie podjęta została współpraca z utworzoną w 1990 r. Pracownią Polskiego Słownika Biograficznego, przekształconą następnie w Pracownię Biografistyki Instytutu Historii WSP w Krakowie. Efekty tej współpracy pojawiły się dopiero w latach następnych w postaci ciekawych publikacji jak: *Szkolny słownik biograficzny* (1999), trzy tomy biografistyki do *Wielkiej historii Polski* (1997–2001) oraz dwutomowy *Słownik biograficzny historii Polski* (2005). Pracownicy Katedry Historii Oświaty i Wychowania opracowali tu znaczną część haseł przedmiotowych dotyczących nauki, oświaty i szkolnictwa oraz hasła biograficzne. W piętnastotomowej *Wielkiej historii Polski*, wydanej przez wydawnictwo Pinex pod redakcją naukową F. Kiryka, J. Ryś opracował czasy jagiellońskie (t. II, 1997, t. III, 1999) i wspólnie z W. Marmonem przygotował okres powstaniowy 1864–1918 (t. VII, 1999, t. VIII, 1999). Wydawnictwo to zaliczyć

¹⁸ W. Marmon, *Kształtowanie u młodzieży szkolnej umiejętności lokalizacji przestrzennej obszarów historycznych*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych PAN Oddział w Krakowie” 1988, XL, s. 59–69.

¹⁹ J. Ryś, *Geneza i rozwój szkolnictwa nowokorczyńskiego do końca XV wieku*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych PAN Oddział w Krakowie” 1989, XLI, s. 5–12.

²⁰ A. Kliś, *Teoria pedagogiczna w Galicji w początkach jej autonomii*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych PAN Oddział w Krakowie” 1988, XL, s. 4–24.

²¹ W. Marmon, R. Ślęczka, *Oświata i szkolnictwo*, [w:] *Krynica*, pod red. F. Kiryka, Kraków 1994, s. 259–280.

²² W. Marmon, J. Ryś, *Szkolnictwo i kultura*, [w:] *Wierzchosławice, dzieje wsi i gminy*, pod red. F. Kiryka i Z. Ruty, Kraków 1994, s. 375–397; W. Marmon, J. Ryś, *Szkolnictwo i oświata w Jaworznie 1868–1939*, [w:] *Jaworzno, zarys dziejów do 1939 roku*, pod red. J. Hampla i J. Zawistowskiego, Kraków 1992, s. 150–160 i 279–290; W. Marmon, *Gimnazjum bocheńskie w okresie niewoli narodowej*, [w:] *Bochnia, dzieje miasta i regionu*, red. Z. Ruta, Bochnia 1988, s. 3–33.

można do najnowszych syntez dziejów Polski i powinno być traktowane jako uzupełnienie dziejów politycznych, gospodarczych i kulturowych. Wymienione tomy zawierają notki biograficzne, prezentujące ważniejsze postacie z przeszłości Polski (t. XI–XIII, 2000). J. Krukowski redagował jeden z głównych działów w *Encyklopedii Krakowa* – nauka, oświata, szkolnictwo i wojskowość. Pracownicy Katedry mieli także swój udział w opracowaniu *Słownika polskich pedagogów* (1998) pod redakcją Wandy Bobrowskiej-Nowak i Danuty Dryndy.

W minionym okresie prowadzona była ożywiona współpraca naukowa z ośrodkami badawczymi w Europie, USA i Kanadzie. Współpraca ta przejawiała się w wymianie studentów i kadry naukowej oraz realizacji wspólnych badań naukowych. Od wielu lat systematycznie Katedrę odwiedzał profesor Kaz Mazurek z Uniwersytetu w Lethebridge w Kanadzie. K. Mazurek wspólnie z Cz. Majorkiem przygotował dwa studia dotyczące współczesnej problematyki kształcenia nauczycieli w Polsce. Ten sam zespół w 1991 r. prowadził badania nad postawami polskich studentów, jako kandydatów na nauczycieli, wobec politycznych i ekonomicznych przemian dokonujących się w Europie Wschodniej. Współpraca z Uniwersytetem Północnego Illinois dotyczyła metodologicznych zagadnień w historii wychowania. L. Glenn Smith i Cz. Majorek pracowali nad wspólnym tematem: wybrane zagadnienia metodologiczne współczesnej historii wychowania, który ogłoszony został drukiem w czasopiśmie „Leadership” i „Roczniku Komisji Nauk Pedagogicznych PAN Oddział w Krakowie”. Kontakty z ośrodkami naukowymi utrzymywane były poprzez aktywny udział w międzynarodowych organizacjach i konferencjach naukowych. J. Krukowski i Cz. Majorek opracowali temat kształcenie, dokształcanie i doskonalenie nauczycieli w okresie transformacji ustrojowej i zaprezentowali go na międzynarodowej konferencji w Atenach (*More than Re-Desing: Alternative Programmes of Pre-Service Teacher Education in Post-Communist Poland*, [w:] *Education and the Structuring of the European Space. North-South, Centre-Periphery, Identity-Otherness*, ed. by A.M. Kazamis in coll. with M.G. Spillane, Ateny 1998). Pracownicy Katedry byli członkami prestiżowych międzynarodowych organizacji historyków edukacji i dydaktyków historii, np. International Standing Conference for the History of Education. W 1993 r. gościł w Katedrze prezydent ISCHE prof. Marc Depaepe z Uniwersytetu w Leuven (Belgia), który wizytował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie stan przygotowań do XVIII międzynarodowej konferencji historyków wychowania. Ocena tych przygotowań była bardzo wysoka i stała się podstawą do przyznania Katedrze w roku następnym w Amsterdamie prawa do organizacji kolejnej konferencji²³.

Badania historycznooświatowe prowadzone były też przez innych pracowników Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Należy wyartykułować te jednostki naukowo-dydaktyczne i osoby, które w znaczący sposób zapisały się w bibliografii historycznooświatowej. W Zakładzie Historii XIX wieku w Instytucie Historii Henryka Kramarz zajmowała się dziejami miast galicyjskich w XIX i na początku XX w. oraz problematyką historii społecznej, oświaty i działalnością jezuitów we Lwowie na przestrzeni wieków. W omawianych latach opublikowała

---

²³ W 1996 roku Katedra Historii Oświaty i Wychowania zorganizowała w Krakowie kolejną 18 konferencję, a drugą w Polsce pod hasłem: *Schooling in Changing Societies Historical and Comparative Perspectives (c. 1750–1996)*, August 6–9, 1996.

artykuł i książkę o galicyjskich nauczycielach gimnazjalnych *Nauczyciele gimnazjalni Galicji 1867–1914. Studium historyczno-socjologiczne* (1987). W Zakładzie Historii Najnowszej Instytutu Historii niezwykle ożywioną działalność badawczą nad dziejami oświaty i szkolnictwa, głównie okresu okupacji niemieckiej, rozwinął Jacek Chrobaczyński. Wyniki kilkuletnich poszukiwań badawczych przedstawił w czterech książkach o tajnym nauczaniu, pracy oświatowej w Krakowie, szkolnictwie krakowskim oraz biografii nauczycieli małopolskich z lat II wojny światowej: *Tajne nauczanie na Podkarpaciu 1939–1945* (1987), *Praca oświatowa w Krakowie 1939–1945. Studium o polityce okupacyjnej, podziemiu oświatowym i postawach społecznych* (1993), *Szkolnictwo krakowskie w latach drugiej wojny światowej 1939–1945* (1993), *Słownik biograficzny nauczycieli w Małopolsce w latach drugiej wojny światowej 1938–1945* (1995).

Zagadnienia bliskie problematyce dziejów szkolnictwa i myśli pedagogicznej poruszane były przez pracowników kilku innych jednostek naukowo-dydaktycznych WSP w Krakowie. W Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej pracowała Władysława Szelińska, która kierowała Pracownią i Zespołem Historii Książki i Bibliotek zajmującym się historią nauki, książki i zagadnieniami wydawniczo-księgarskimi. W. Szelińska opublikowała w ramach Prac Monograficznych WSP w Krakowie rozprawę pt. *Książki Erazma z Rotterdamu w środowisku krakowskim w XVI wieku* (1990). W Instytucie Nauk Społecznych powołany został Zakład Socjologii Wychowania, w którym zatrudniona była Ewa Stawowy. Interesowała się ona edukacją dawną i współczesną oraz modelem nauczyciela.

Na koniec wypada wspomnieć o dydaktykach przedmiotowych historii, literatury i języka polskiego oraz geografii. Wprawdzie rzadko, ale i oni podejmowali zagadnienia historii oświaty i wychowania w swoich badaniach naukowych i publikacjach. Czesław Nowarski zebrał bibliografię prac profesora dra Tadeusza Słowikowskiego z lat 1981–1988, którą opublikował w „Roczniku Naukowo-Dydaktycznym WSP w Krakowie” (1989). Zofia Budrewicz pisała o kształceniu literackim w szkołach zawodowych w Polsce w latach 1918–1939.

Podsumowując dorobek naukowy i pisarski pracowników Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie w latach 1987–1995, wypada stwierdzić, że jest on znaczący. Wydano kilkanaście książek naukowych o charakterze monograficznym oraz opublikowano blisko trzysta rozpraw i artykułów w czasopismach naukowych o zasięgu krajowym i światowym, w tym kilkanaście w języku obcym. Prowadzone były redakcje wydawnictw zbiorowych i podejmowano liczne tematy zespołowe. Powyższe podsumowanie pozwala zaprezentować kierunki i zasięg prowadzonych badań oraz ocenić dotychczasowy dorobek pisarski środowiska naukowego związanego z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Krakowie. Jednocześnie skłania do głębszej refleksji i inspiruje do podejmowania dalszych tematów i projektów badawczych. To także okazja do zebrania i podsumowania dotychczasowego dorobku naukowego oraz przekazania informacji naukowej o dokonaniach krakowskiego ośrodka historyków wychowania.

History of education and pedagogical thought in the scientific research and publications of researchers of the Higher School of Pedagogy in Cracow in years 1987–1995

Abstract

In years 1987-1995, in the Higher School of Pedagogy in Cracow, research was conducted into the history of education and pedagogical thought; the research was presented in numerous national and international publications. The greatest contribution to the research was made by the scientists from the Department of History of Education: Zygmunt Ruta, Czesław Majorek, Jan Krukowski, Waclaw Marmon, Andrzej Kliś, Jan Ryś and Ryszard Ślęczka. Among the important publications that appeared in that period we should mention: a monograph by Z. Ruta *Prywatne szkoły średnie ogólnokształcące w Krakowie i województwie krakowskim w latach 1932–39* (*Private comprehensive secondary schools in Cracow and the Cracow voivodeship in years 1932–39*) and Cz. Majorek's book *Historia uytilitarna i erudycyjna. Szkolna edukacja historyczna Galicji 1772–1818* (*Utilitarian and erudite history. School historical education in Galicia*). Research results in the form of articles were most frequently published in *Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych PAN* (Yearly Journal of the Committee on Pedagogical Sciences of the Polish Academy of Sciences) of the Cracow branch, and in *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP* (Yearly Scientific-Didactic Journal of the Higher School of Pedagogy in Cracow), dedicated to works in the history of education and schools.

Individual projects were supported by team research, realized in cooperation with University of Warsaw, University of Wrocław, and the Institute of the History of Science of PAN in Warsaw. In cooperation with the Biography Department of the Institute of History of WSP, research was conducted into the history of the Malopolska towns. Monographs on Bochnia, Dąbrowa Tarnowska, Jaworzno, Krynica, Nowy Sącz, Siewierz, Tarnow, Trzebinia, and Wierzchoslawice were created. Also, *Szkolny słownik biograficzny* (School biographical dictionary) and several volumes of *Wielka Historia Polski* (Great history of Poland) were written.

Active scientific contacts were maintained with research centres in Europe, the USA and Canada. The researchers participated in prestigious international meetings of historians of education and history teaching specialists, e.g. the International Standing Conference for the History of Education.

Historical-educational research of narrower range was also conducted by other researchers of WSP in Cracow, among others by Jacek Chrobaczyński and Henryka Kramarz.